

ความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มนักธุรกิจกับการเมืองไทยมีมานานแล้ว เป็นการเชื่อมโยงกันระหว่างพ่อค้า นายธนาคารชั้นนำ กับผู้นำในวงราชการและผู้นำทหาร ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองอยู่ในระยะสั้น แต่เมื่อพรรคการเมืองและสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทและอำนาจทางการเมืองมากขึ้น จึงเป็นแรงดึงดูดให้บรรดานักธุรกิจหันมาสนใจ พรรคการเมือง มองเห็นพรรคการเมืองและสภาเป็นแหล่งที่พึ่งพิงปกป้องผลประโยชน์และเป็นบันไดไปสู่ความมีเกียรติและอิทธิพลทางการเมืองได้

นอกจากนี้การเมืองยังให้อะไรต่อมิอะไรอีกมากแก่นักธุรกิจเหล่านี้ ได้แก่ อำนาจ อิทธิพล อภิสัทธา และผลประโยชน์ได้อื่นๆ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ซึ่งในแง่แนวความคิดรัฐกับนักธุรกิจในระบบตลาดของ Lindblom นั้น สามารถอธิบายสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยได้ โดยที่นักธุรกิจต่างพยายามเข้ามาสร้างอำนาจต่อรองและใช้อิทธิพลทางเศรษฐกิจเพื่อครอบงำอำนาจทางการเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างนักธุรกิจและการเมืองดังกล่าวทำให้นักธุรกิจเริ่มเปลี่ยนทิศทางการครอบงำโดยเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงรวมทั้งเข้ามาผลักดันกฎหมายและออกกฎหมายให้ตอบสนองผลประโยชน์ทางกลุ่มธุรกิจของตน

การเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรงนั้น นักธุรกิจมักจะได้เปรียบมากกว่ากลุ่มผลประโยชน์กลุ่มอื่นๆ ทั้งนี้เพราะนักธุรกิจมีปัจจัยหลายๆ ด้านที่เอื้ออำนวยอยู่ และระบบการเลือกตั้งของประเทศไทยในปัจจุบัน ผู้สมัครต้องใช้เงินมากในการหาเสียงเลือกตั้ง ถ้าผู้สมัครมีเงินหรือเป็นนักธุรกิจเสียเองย่อมได้เปรียบ ซึ่งในการเลือกตั้งที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นว่าผู้สมัครต้องดำเนินการหาเสียงแทบทุกอย่างด้วยตัวเอง ระบบพรรคของไทยยังอ่อนแอ ขาดฐานสนับสนุนจากประชาชนในเขตเลือกตั้ง ประชาชนไม่ได้มีความผูกพันกับพรรคการเมือง เวลาลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มักคำนึงถึงตัวบุคคล ไม่ใช่พรรค จุดนี้เองที่การหาเสียงต้องใช้เงินมาก

การกล่าวเช่นนั้นไม่ได้หมายความว่าคนร่ำรวยเท่านั้นจึงจะมีสิทธิชนะเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งที่ผ่านมาก็มีอยู่บ้างที่ผู้สมัครที่ไม่ได้ฐานะทางการเงินดีเท่าไรที่ได้รับเลือกตั้ง แต่ผู้สมัครประเภทนี้ต้องเป็นผู้ที่มีบารมีสนับสนุนอยู่ข้างหลัง หรือไม่ก็ต้องเป็นผู้มีชื่อเสียงโด่งดังประชาชนศรัทธามาเป็นเวลานาน นักธุรกิจบางคนไม่ลงมาเล่นการเมืองเอง แต่สนับสนุนนักการเมืองอยู่ข้างหลัง ช่วยเหลือผู้สมัคร และจากการใช้เงินจำนวนมากภายในระบบเลือกตั้ง จึงเป็นที่น่า

สงสัยว่าอะไรเป็นสาเหตุให้นักธุรกิจทุ่มเงินเป็นจำนวน 20 - 30 ล้านบาทต่อการหาเสียงเลือกตั้งแต่ละครั้ง หรือว่าต้องการมีเกียรติยศชื่อเสียงทางการเมืองโดยที่ต้องแลกกับเงินเป็นจำนวนมาก โดยไม่ได้หวังผลตอบแทน ดูเหมือนว่าจะมีเหตุผลไม่เพียงพอในการตอบคำถาม

นักธุรกิจที่เข้ามาเล่นการเมือง โดยการลงสมัครรับเลือกตั้งนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มนักธุรกิจระดับกลาง และระดับชาติ ซึ่งต่างพยายามขยายฐานอำนาจทางธุรกิจของตนให้กว้างไกลขึ้น และยังมีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองอีกด้วย การรวมกลุ่มนี้มีลักษณะความสัมพันธ์ที่ไม่แน่นอนและมั่นคงเท่าไรนัก ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่ได้รับ และพร้อมที่จะแตกกลุ่มได้ทุกขณะ แต่ก็มีกลุ่มผลประโยชน์ของนักธุรกิจในระดับชาติบางกลุ่มเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์ที่มั่นคง ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากธุรกิจมีการลงทุนและขยายออกเป็นเครือข่ายระดับชาติ ระดับประเทศ และยังเชื่อมโยงกับกลุ่มนักธุรกิจนายทุนใหญ่ๆ เพราะฉะนั้นการรวมเป็นกลุ่มผลประโยชน์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากนักธุรกิจ จึงเป็นการรวมกลุ่มแบบมีผลประโยชน์ร่วมกันมากกว่าการรวมกลุ่มแบบมีอุดมการณ์ และกลุ่มที่วุ่นวายแบ่งกลุ่ม แยกสลายได้ง่าย ความสัมพันธ์จึงไม่แน่นอนและมั่นคง

อย่างไรก็ตาม เมื่อนักธุรกิจได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว บทบาทหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การออกกฎหมาย ซึ่งรัฐธรรมนูญทุกฉบับกำหนดให้เป็นหน้าที่หลักของรัฐสภา เป็นที่มาของระเบียบ กฎเกณฑ์ การจัดโครงสร้างวางแบบแผนแก่สังคมและชุมชน แต่ในขณะเดียวกันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากนักธุรกิจกลับใช้หน้าที่และบทบาทในการออกกฎหมายเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ของกลุ่มนักธุรกิจด้วยกันเอง การออกกฎหมายที่วุ่นวายได้ยกตัวอย่างมา 2 ฉบับ ซึ่งถ้าเปรียบเทียบเป็นจำนวนเงินแล้วมีมูลค่านับร้อยๆ ล้านบาท และเป็นการผิดอย่างร้ายแรงที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหล่านั้นใช้หน้าที่ในการออกกฎหมายเป็นเครื่องมือ

ตัวอย่างที่นำมาพิจารณาได้แก่ การผลักดันร่างพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และ ร่างพระราชบัญญัติประกันสังคม ซึ่งร่างพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนั้น มีผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการนี้ได้แก่ กลุ่มพันโทสนั่น ขจรประศาสน์ กลุ่มนายสุเทพ เทือกสุบรรณ กลุ่มบรรดาเครือญาติของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ กลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชุมพร และนครศรีธรรมราช ถึงแม้จะมีผู้ทำการคัดค้านร่าง พ.ร.บ.ฉบับนี้ ก็คัดค้านเพื่อป้องกันผลประโยชน์ของตน ซึ่งกลุ่มที่คัดค้านได้แก่ กลุ่มของนายปิยะ อังกินันท์

ส่วนในเรื่องของพระราชบัญญัติประกันสังคม ผู้ที่ผลักดันร่างพระราชบัญญัติประกันสังคม คือ นายวัฒนา อัครเวม ซึ่งเบื้องหลังของการผลักดันนั้นเป็นเรื่องของผลประโยชน์ในด้านการหวังตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน โดยหวังให้กรมแรงงานยกฐานะขึ้นเป็นกระทรวง และรวมถึงการบรรจุหน่วยงาน กรมประชาสงเคราะห์ และการเคหะแห่งชาติ ซึ่งทั้ง 2 หน่วยงานนี้ ล้วนมีผลประโยชน์อยู่มากมาย อีกทั้งการทำธุรกิจของนายวัฒนา ก็เป็นธุรกิจทางด้านแรงงาน การส่งคนงานไปทำงานต่างประเทศ ทั้งนี้รูปแบบบริษัทที่ตั้งขึ้น มีนายวัฒนา เป็นผู้ให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง ส่วนทางด้าน พล.ต.อ.ประภาณ อติเรกสาร ก็เป็นผู้ที่เปิดเผยอย่างชัดเจนในการคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ กลุ่มนักธุรกิจ นายทุนต่างๆ ได้ให้ พล.ต.อ.ประภาณ เป็นผู้เข้ามาลอบบี เพื่อคัดค้านร่างพระราชบัญญัติ โดยมีจุดมุ่งหมายป้องกันการจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนสวัสดิการแรงงาน มากกว่าปีละ 500 ล้านบาท

จะเห็นได้ว่าการยกตัวอย่างในการผลักดันกฎหมายของกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากนักธุรกิจ ทั้ง 2 ฉบับ มีเรื่องผลประโยชน์มากมายเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว มีความแตกต่างตามหลักการและการกระทำหน้าที่ตามหลักความเป็นจริงอย่างชัดเจน โดยหน้าที่ตามหลักการนั้นจะต้องเป็นผู้ออกกฎหมายเพื่อให้ประชาชนเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์และแก้ไขข้อเดือดร้อนของประชาชน แต่กลับกลายเป็นว่าการออกกฎหมายเป็นการตอบสนองให้กลุ่มนักธุรกิจของตนได้ประโยชน์มากกว่า ผู้ที่เสียประโยชน์ได้แก่ประชาชนผู้ยากไร้ทั่วไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่มาจากอาชีพนักธุรกิจ ศึกษากรณี สภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งเมื่อ 24 กรกฎาคม 2531 พบว่า นักธุรกิจได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และสนใจการเมืองมากขึ้น โดยจุดมุ่งหมายเน้นทางด้านการสร้างชื่อเสียง เกียรติยศ ให้แก่วงศ์ตระกูล และการสร้างผลประโยชน์ตอบแทนให้แก่กลุ่มและตนเอง ทั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอข้อแนะนำดังต่อไปนี้

1. ผู้แทนราษฎรที่มาจากอาชีพนักธุรกิจ ควรเป็นผู้ที่เปิดเผยตนเอง เพื่อแสดงถึงความบริสุทธิ์ใจ และความตั้งใจจริงในการรับใช้ประชาชน และประเทศชาติ โดยจะต้องไม่มีส่วนพัวพันกับธุรกิจ ที่จะมาเกี่ยวข้องกับการงานในหน้าที่ เช่น ตนเองและครอบครัว ญาติพี่น้อง ต้องไม่เป็นเจ้าของบริษัท หรือแม้แต่มีหุ้นในบริษัทห้างร้านซึ่งทำธุรกิจเกี่ยวข้องกับงานที่ตนรับผิดชอบ

เพื่อป้องกันมิให้มีข้อครหาว่าใช้อิทธิพลและอำนาจทางการเมืองทำการค้า โดยบางประเทศให้พักการถือหุ้นไว้ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่ง ส่วนผลกำไรที่เกิดขึ้นในระหว่างนั้นก็มอบให้องค์กรการกุศล แต่บางประเทศถึงกับกำหนดให้ต้องขายหุ้นออกไป และต้องไม่ติดต่อธุรกิจกับพ่อค้า นักธุรกิจอุตสาหกรรม หรือกลุ่มนักธุรกิจใดๆ เพื่อป้องกันการผูกขาดต่อผลประโยชน์ทางธุรกิจในอนาคต

2. การประกาศรายได้รายจ่ายประจำปีของผู้แทนราษฎรที่มาจากนักธุรกิจ โดยเฉพาะผู้มีตำแหน่งบริหารทั้งนั้นนอกเหนือจากการแสดงบัญชีทรัพย์สินในขณะเข้ารับตำแหน่ง และพ้นจากตำแหน่งตามกฎหมาย ปปป. ทั้งนี้เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ใจ

3. การไม่รับของขวัญของกำนัลที่มีค่าจากบุคคล บริษัท ห้างร้าน แม้แต่จากรัฐบาลประเทศต่างๆ และกลุ่มนักธุรกิจด้วยกัน เพราะที่ได้รับมอบนั้นถือว่าการมอบเพราะอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ เมื่อได้รับมาแล้วก็ต้องมอบให้แก่ทางราชการ ซึ่งจะมีคณะกรรมการพิจารณาว่าสิ่งใดจะเก็บไว้เป็นสมบัติของชาติ สิ่งใดควรจะประมวลขายเป็นรายได้เข้ารัฐ ส่วนของกำนัล ของขวัญ เล็กน้อยที่มีค่าน้อย เช่น อาหาร เครื่องดื่ม หรือสิ่งของที่มีราคาต่ำกว่า 500 บาท ก็เก็บไว้ใช้เองได้

4. การไม่ยืมหรือใช้ของมีค่าจากเอกชน หรือกลุ่มนักธุรกิจ มาใช้เป็นการส่วนตัว หรือแม้แต่จะรับบริจาคมาเป็นของส่วนราชการ เพราะยอมทำให้เกิดการครหา หรือจะเสียความเที่ยงธรรมในรูปใดรูปหนึ่ง

5. ควรเปิดโอกาสและส่งเสริมแก่ผู้สนใจการเมืองที่มีคุณภาพ แต่มีทุนทรัพย์น้อย ที่จะลงสมัครและมีโอกาสชนะ ถ้าเป็นคนดีมีคุณภาพ เป็นคนในท้องถิ่น และตั้งใจรับใช้ประชาชนในท้องถิ่นนั้นเป็นระยะเวลาานาน เช่น ครู แพทย์ ทนายความ คหบดี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนทั่วไป เมื่อประชาชนรู้จักและเชื่อถือ โอกาสจะได้รับเลือกตั้งก็จะมีมากโดยไม่ต้องทุ่มเงินหาเสียง เพื่อป้องกันนักการเมืองที่ไม่ใช่เป็นคนท้องถิ่น แต่ไปลงสมัครในท้องถิ่นนั้น ใช้อิทธิพล หรือเงินทุ่ม โดยอาจจะออกเป็นข้อบังคับ เป็นกฎหมายว่า ผู้ที่มีสิทธิ์ลงสมัครรับเลือกตั้ง จะต้องเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในท้องถิ่นนั้น 10 ปีขึ้นไป เป็นต้น

6. รัฐบาลควรแก้ไขกฎหมายพระราชบัญญัติการเลือกตั้งเกี่ยวกับการใช้เงินซื้อเสียงเลือกตั้ง ในการพิจารณาลักษณะของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น มิใช่จะพิจารณาแต่เพียงรูปแบบของการเลือกตั้งจากประชาชน แต่จักต้องพิจารณาจากสาระของการดำเนินงานของรัฐบาลที่มุ่งแก้ปัญหาของประชาชนส่วนใหญ่เป็นสำคัญ กล่าวคือเป็นรัฐบาลของประชาชนและทำงานเพื่อประชาชน การปกครองในระบอบประชาธิปไตยไทยในปัจจุบันยังอยู่ในช่วงของการพัฒนา รัฐบาลยังไม่สามารถแก้ปัญหาของประชาชนส่วนใหญ่ได้มากนัก ในขณะเดียวกัน การใช้เงินซื้อเสียง และการประกอบธุรกิจการเมือง ได้เข้ามามีอิทธิพลมากขึ้น การพัฒนาดังกล่าวนับว่าเป็นอันตรายอย่างสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการแก้ปัญหาของประเทศ ดังนั้นจึงเป็นภาระหน้าที่ของรัฐบาลและผู้ที่รักษาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยทุกคนจึงต้องเอาใจใส่และร่วมมือแก้ไขปัญหาคุปสรรคต่างๆ เพื่อให้ประเทศไทยได้มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ศูนย์วิทยพัชวิทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย